

Avsnitt 47: Digitala verktyg som ett tidigt stöd i läs- och skrivutveckling

INFORÖST: Vi på Specialpedagogiska skolmyndigheten arbetar för att alla barn, elever och vuxenstuderande oavsett funktionsförmåga ska nå målen för sin utbildning. I podden förklarar, fördjupar och diskuterar vi specialpedagogik och ger goda råd till dig som arbetar i eller har barn som går i förskolan och skolan.

ERIKA: Välkommen till specialpedagogiska skolmyndighetens podd Lika värde. I dag ska vi prata om läs- och skrivutveckling för barn i förskoleklass och lågstadiet, och hur man kan använda sig av digitala verktyg i den processen. Vi kommer också ta upp hur det blir en stor hjälp för elever med läs- och skrivsvårigheter. Som vanligt spelar vi in podden på distans för att slippa resa under pandemin, och det kan komma att påverka ljudkvaliteten en aning. Jag som leder samtalet heter Erika Bergman och jobbar i vanliga fall som pressekreterare på specialpedagogiska skolmyndigheten. Och med mig i samtalet i dag har jag Ulrika Näsholm, rådgivare på specialpedagogiska skolmyndigheten, som utgår från vårt kontor i Härnösand, och Lollo Eriksson som jobbar som rådgivare på vårt kontor i Luleå. Och ni ger båda ofta råd kring läs- och skrivinlärning för elever, och i det här samtalet vill vi sätta fokus på hur man kan jobba med de yngre eleverna. Så varmt välkomna till samtalet, båda två.

ULRIKA: Tack

LOLLO: Tack, tack.

ERIKA: I förskoleklass och lågstadiet så handlar det mycket om att lära sig läsa och skriva, med fokus på att just träna på att läsa och skriva. Och hur kan man se vilka elever som behöver anpassningar och särskild uppmärksamhet då, i den här processen för att de ska ... kanske har läs- och skrivsvårigheter och dyslexi? Skulle du vilja börja, Ulrika?

ULRIKA: Ja, jo, men jag tänker så här, att framför allt handlar det om att genom att ha goda kunskaper då, om den grundläggande läs- och skrivinläringen och hur läs- och skrivsvårigheter kan ta sig uttryck. Att har man det som lärare, då vet man lite grann vad man ska ha ögonen på, och då kan man göra mycket observationer i den dagliga undervisningen, och få syn på styrkor och svårigheter både på grupp- och individnivå. Det kan till exempel handla om att man kan uppmärksamma att det finns elever i gruppen som har svårt att delta i gemensamma språklekar som man har, till exempel att man ska lyssna efter hur många ljud som finns i ett ord. Eller det kanske är svårt att befästa kopplingen mellan bokstavsformer, som vi kallar grafem, och bokstavsljud då, fonem. Så det kan vara såna saker. Sen har vi också de obligatoriska bedömningsstöden då, som också ska fungera som stöd till lärarna att fånga upp behoven i den tidiga läs- och skrivutvecklingen på både grupp och individnivå. Och då är det att hitta språket och information i klass, och sen så bedömningsstödet i årskurs 1, och så de nationella proven i trean då. Och sen är det också vanligt att skolor använder andra kartläggningsmaterial och tester som ett komplement till det nationella, för att säkerställa att man inte tappar någon elev längs vägen, utan att alla finns med på det här läståget. Men oavsett då så är absolut det

viktigaste, det är att man sedan utifrån de här observationerna som man gör, och utifrån resultaten av kartläggningar, att man sätter sig ner och analyserar resultaten och tittar efter mönster. Vad är det som vi ser? Och där kan man då få se en syn på vilka elever som behöver anpassningar och vilket slags stöd som behöver sättas in. Och i det här analysarbetet, då brukar vi lyfta verkligen den här vikten av att lärare tar hjälp av varandra och att man tar hjälp av elevhälsans kompetenser för att få en så bred och tydlig bild som möjligt.

ERIKA: Är det någonting som du vill lägga till där, Lollo?

LOLLO: Ja, alltså, jag håller med om allt Ulrika säger. Men det jag tänker att man kan som lärare ha lite span på, det är att man kanske inte alltid upptäcker att det direkt är svårt, men man kan upptäcka elever som i den tidiga språkleken, eller i den tidiga läsinlärningen, faktiskt inte visar något större intresse av att delta över huvud taget. Eller till och med att man väljer någon som undviker aktiviteter som handlar om språk och läsning. Då tycker jag att man bör sätta ett extra spanande öga på det.

ERIKA: Så att det är som en signal då, på att man inte riktigt ser att den här uppgiften eller det man ska göra blir meningsfullt för en själv?

LOLLO: Ja, precis.

ERIKA: På vilket sätt ser ni då att digitala verktyg kan vara ett stöd för lärarna när det kommer till läs- och skrivinlärning? Vad säger du, Ulrika?

ULRIKA: Ja, även här tänker jag liksom att för att det ska bli det här stödet för lärarna så gäller det också här att ha en god kunskap om läs- och skrivinläringen. Och då blir det lättare för lärarna att göra aktiva val på vilket sätt de digitala verktygen kan stöda undervisningen. Det kan handla om att ... ja, men att presentera till exempel uppgifterna, och att variera undervisningen på ett bra sätt. Med hjälp av talsyntes kan till exempel lärare synliggöra den här kopplingen mellan språkljud och bokstavsform, samtidigt som orden och texten visas på storskärmen eller en smartboard. Och genom att man använder storskärm då så kan det hjälpa läraren att fånga gruppen, och att man skapar en delaktighet kring den gemensamma skrivuppgiften. Så på så sätt kan det hjälpa lärare i den tidiga läs- och skrivinläringen. Ja, ett annat sätt kan vara att man erbjuder talböcker där text och bild syns på skärmen samtidigt som texten läses upp av en röst, då, och med lagom hastighet. Och då kan man få varje ord också understruket, så det syns liksom, så eleven kan följa med. Och det här kan vara ett bra komplement för elever som, ja, men just håller på att träna, färdighetsträna, och knäcka koden, och automatisera sin läsning. Och då kan man få den här nöjesläsningen, ta till sig text via öronen då på ett annat sätt. Och då får man också kunskap om berättelser, uppbyggnad, och det i sin tur kan stödja elevens eget skrivande. Sen finns det också i digitala verktygen, många program och appar till exempel, som kan erbjuda många tillfällen till repetition. För det är mycket som behöver att ... ja, befästas och automatiseras. Och det kan vara till exempel att man behöver befästa bokstavsform och språkljud, eller man behöver automatisera vanligt förekommande, som vi kallar funktionsord. Och

såna ord kan vara *och* och *för*, och *en* och *han*, och så. Och med hjälp av flashcard på digitala verktygen, då. Och det här, i sin tur, kan då förbättra elevens läsflyt. Så att det finns många möjligheter med de digitala verktygen, men det är väldigt viktigt som sagt att det ... läraren gör ett medvetet val om vad som ska tränas och varför man tar och plockar in det. Så det finns så enorma, stora möjligheter, men som sagt, man måste göra aktiva val och då är det ... och veta när, var och hur, och varför.

ERIKA: Just det. För jag tänker på det du beskriver, Ulrika, det låter som att det ... alltså, det handlar om en mångfald av olika sätt att jobba med samma sak, tycker jag att du beskriver. På vilket sätt kan man se att det här är ett stöd just för då gruppen elever som kanske har då svårigheter när det gäller att läsa och skriva? Vad skulle du säga, Lollo?

LOLLO: Ja, om jag får backa tillbaks bara så tänker jag, när vi pratade om stödet för lärarna ... Och det hänger ihop, det kommer in i frågan om eleverna. Så är det, om man tänker, utöver vad som sker i själva klassrummet så tänker jag på alla möjligheter att ... ja, men dela material, att samarbeta, följa upp och dokumentera. Och liksom dela material både med elever, kollegor och även med vårdnadshavare. Alltså, att den möjligheten är också värd att lyfta, tycker jag, i det här sammanhanget. Sen, om vi går in på stödet just för eleverna så tänker jag att Ulrika nämner ju en hel del olika sätt som man kan jobba, och du pratar om mångfald. Jag tänker att det handlar om precis att använda en variation. För att det handlar om delaktighet i ett längre perspektiv. Att alla elever ska kunna delta i undervisningen på ett mer

jämlikt sätt, och utifrån olika förutsättningar. Sina egna förutsättningar. Och för mig så blir det ett längre perspektiv än att bara läsa och skriva, utan när man plockar in de här ... Och jag tänker, för tidiga åldrar så kanske man tänker att man har ett verktyg som talsyntes, som vi redan har nämnt. Man kanske jobbar med inlästa böcker, och man kanske också lägger till något verktyg där eleverna kan också dela med sig av vad de kan på olika sätt. Till exempel genom att prata in, läsa in, röstinmatning eller diktering tänker jag på då. Och då tänker jag att när man får komma i kontakt med de här verktygen tidigt, i naturliga sammanhang, så underlättar det i ett längre perspektiv. För de finns där, i varenda elevgrupp, de eleverna ... Det här vet vi. Som kommer att behöva digitala verktyg som stöd eller kompensation när kunskapsmängden ökar längre fram. Och då tänker jag att det kan underlätta om man får arbeta med dem i ett tidigt skede, när det inte blir så specifikt eller så speciellt.

ERIKA: Just det, att man erbjuder det till fler, tänker du, och att man då blir bekant med hur det fungerar, liksom.

LOLLO: Ja, precis. Och de dyker ju upp. Alltså, man har träffat så många elever i det här sammanhanget, så att de dyker upp framför en. Jag tänker på en berättelse, till exempel, när eleverna i en grupp erbjöds olika sätt att ta till sig text. Alltså, att man fick möjlighet att läsa med öronen eller läsa med ögonen, som vi brukar säga. Och då berättade den här eleven att elevens bästa kompis, som inte hade det minsta lilla svårighet med läsningen, valde att läsa med öronen, att lyssna på boken. Och hur mycket lättare det blev för den här

eleven som behövde göra det, och som behöver göra det än i dag, att också välja att lyssna på boken. Så det är de där små detaljerna, nyanserna, som kan ha så stor betydelse.

ERIKA: Att det handlar då om, tänker jag, i det fallet att inte känna sig utpekad, helt enkelt.

LOLLO: Exakt, och känna att det är flera. Så att man gör på olika sätt när man läser eller skriver, och att det är okej. Att man bygger den grunden.

ERIKA: Men ser ni ...? Jag tänker, ibland så ser man att de här frågorna kommer upp i olika sammanhang. Men ser ni att det finns en risk att användandet av de här digitala verktygen tränger ut det som man också behöver göra, med att träna på avkodning av bokstäver och ord, och till exempel på papper tänker jag, i en bok? Och också det här med att få ordning på pennan och kunna forma bokstäver. Ser ni att det finns risk för det?

LOLLO: Nej, alltså, jag tycker egentligen inte att jag kan se den risken. Men som vi var inne på tidigare så handlar det om ett medvetet arbete och en god kunskap om grundläggande läs- och skrivinlärning. Att man jobbar med det som forskning har visat fungerar i dag. Och det vi vet i dag, det är att en fungerande metod är att medvetet och systematiskt jobba just med att automatisera avkodningen. Att nöta kopplingen mellan språkljud och bokstav för att knäcka den alfabetiska koden. Och där ser jag väl snarare, skulle jag säga, hur digitala verktyg kan komplettera och bredda den grundläggande läs- och skrivundervisningen. Och med risk att då bli tjatig så skulle jag kunna ta det exemplet som

Ulrika redan har varit inne på, när man använder just talsyntesen i arbetet med att koppla ihop fonemen, språkljuden, med grafemen, bokstaven. Tänk dig att eleverna arbetar i par vid en dator där de får utforska och laborera med språkljuden. ”Den här krumeluren som finns på den här tangenten, hur låter det om jag trycker på den? Och om jag tänker att jag ser en sol i mitt huvud, och så provar jag att trycka på de, och så läser den upp, och jag får direkt återkoppling på att jag faktiskt skrev sol”. Styrkan just med de digitala verktygen, tänker jag, är att eleverna får direkt återkoppling när de trycker på tangenten, vilket faktiskt kan medföra att man kommer vidare i sitt arbete. Och sen är den totalt ärlig. Alltså, den skriver exakt det du ber den skriva. Dessutom uthållig.

ERIKA: Just det. Så du tänker som ett viktigt komplement egentligen då, till att träna avkodning, kan man tänka då, kring digitala verktyg?

LOLLO: Ja, och så, som sagt var, återigen då i ett längre perspektiv, då är verktyget bekant när jag kanske stöter på de längre texterna där jag behöver trycka på talsyntesen för att lyssna på texten.

ERIKA: Just det, du har redan jobbat med det. Vad skulle du säga, Ulrika?

ULRIKA: Jo, men jag tänker att ... alltså, erfarenhet som jag bär med mig, det är att det också ... De digitala verktygen ... Just det här som Lollo beskriver, den här upptäckarglädjen som det erbjuder då en, med talsyntes, att få direkt respons, att det har också varit sätt att locka in elever ibland till att

intressera sig för bokstäver och läsa och skriva. Så att det är liksom ... Just det här att många vägar in. Ju fler vägar in till läsa och skriva, desto bättre är det.

ERIKA: Tänker du då också på de här barnen som ni beskrev tidigare, som kanske inte ens ... Man visar inte ens ett intresse, för att man ser inte meningen med uppgiften?

ULRIKA: Nej, precis. Det blir så tydligt, både visuellt och ljudmässigt. Och just det här också att man får leka in det. Man kan se att ”ja, men det är bara spännande att trycka ner en hel harang med bokstäver, och så säger talsyntesen nöff [?? 0:15:25] och det blir jättetokigt”. Så att det finns liksom en upptäckarglädje i det här.

ERIKA: Hur ser ni då på den här debatten som då och då blossar upp om användandet av digitala verktyg i skolan, när det handlar om att läsa och skriva, och där man liksom lyfter den här farhågan då att det stjäl utrymme och tid? Vad tänker ni om det?

LOLLO: Jag tänker att det handlar ofta om att man ställer sig på varsin sida av ett dike i debatten, på något vis. Och det har varit så under ganska lång tid, att man är för användandet av digitala verktyg, och ser alla fördelar med det, eller så ställer man sig på andra sidan och är emot. Och den blir också svart eller vit på det sättet att det liksom handlar om just det här som vi pratade om innan. Att man tänker att man bara använder det ena eller det andra. Och då har ett litet ord dykt upp för mig som har blivit väldigt viktigt, och det är ju det lilla ordet *och*. Alltså, det handlar inte om antingen eller, utan det handlar faktiskt om både och. Och

jag tänker att den är som lite förlegad, den här debatten om för eller emot. Digitaliseringen är här, och den är här vare sig vi vill eller inte. Och det jag tänker är att jag skulle önska att debatten blir mer nyanserad, där man i stället debatterar om ”när ska vi använda de digitala verktygen, till vad ska vi ha dem, och hur?” Och framför allt, varför använder vi dem? Vad tänker vi att den pedagogiska tanken, den pedagogiska nyttan är? En debatt där jag tänker att elever i stället blir stärkta i att det finns inget rätt eller fel, utan det finns bara olika sätt att läsa och skriva, och alla sätt är bra.

ERIKA: Är det någonting du vill lägga till där, Ulrika?

ULRIKA: Nej, men jag tänker också, precis som du sa där, att de digitala verktygen är här för att stanna. Och det ser vi också bland våra elever i dag. De är så vana också att redan i tidig ålder använda de här digitala verktygen på ett väldigt, väldigt naturligt sätt i sin vardag. De digitala verktygen är som en del av alla de pedagogiska verktyg som vi lärare tar till i vår undervisning.

LOLLO: Ja, med tanke på det så kanske det är värt att lägga till att om man upptäcker en elev som man ser har svårighet att forma bokstäver så kanske det beror på att man har svårighet till exempel med öga-hand-koordinationen. Och då behöver man få träna på det, då ska man absolut träna. Och det här med att forma bokstäver i sand eller på papper, eller på en stor, digital skrivtavla, ska man absolut hålla på med. Återigen, både och. Men däremot kan man också då tänka vidare, om motoriken på något sätt begränsar en elev eller svårighet med avkodning begränsar eleven att ge

utlopp för en berättarglädje, att uttrycka sig, då behöver man tydligt skilja på, ”när tränar vi på att forma bokstäver och när arbetar vi med att skriva berättelser?” Och då kan det faktiskt underlätta att få skriva på ett tangentbord. Inte alltid, men det kan underlätta för vissa.

ULRIKA: Det är ett sätt att möjliggöra helt enkelt ...

LOLLO: Ja.

ULRIKA: ... om att man kan utveckla mer, eller ta större plats liksom.

LOLLO: Precis, ja.

ULRIKA: Eller till exempel, det som står också att man kan också använda där, tänker jag, tal till text, till exempel. Hur bygger man upp en berättelse, hur växer den fram? Och då ...

ERIKA: Jag tänker, ni har beskrivit många olika sätt att jobba, många olika verktyg. Upplever ni att de skolor som ni möter då som rådgivare, är de rustade? Har man gjort de digitala verktygen till redskap i undervisningen? Vad ser du, Ulrika? Vad tänker du om det?

ULRIKA: Alltså, vi jobbar över hela landet med olika råduppdrag, från norr till söder. Och där kan vi se i då uppdragen att det kan se väldigt olika ut från kommun till kommun hur pass långt man har kommit med att använda då digitala verktyg, eftersom det heter skapa undervisningen [?? 0:19:45]. Och orsakerna bakom det, de kan vara väldigt många och skiftande. Men sen kan vi också ... har vi också erfarenhet att det kan skifta inom en och samma kommun, emellan skolorna. Att där kan det också se olika ut, hur pass långt

man har kommit på den enskilda skolan. Och ibland kan det till och med vara så att det även skiftar inom en enskild skola, mellan klassrum och klassrum. Och det kan också ha olika orsaker. Så att ja, det är svar på frågan ... Det ser väldigt olika ut, hur pass långt ...

ERIKA: Vad kan det bero på då, tänker jag? Just att det kan till och med se väldigt olika ut på en skola.

ULRIKA: Alltså, om det ser väldigt olika ut på den enskilda skolan så har det ofta att göra med den enskilda lärarens kunskap om kanske att ta till sig de digitala verktygen. Det kan vara det att man känner sig osäker, ”jag vet inte riktigt hur programmen fungerar och hur jag ska göra, och på vilket sätt de här digitala verktygen kan hjälpa mig i min undervisning”. Så då hamnar det ofta på individnivå hos läraren.

ERIKA: Men vad är det då man som lärare behöver för kunskap och förutsättningar för att kunna liksom använda och jobba med de digitala verktygen i sin undervisning, då? Vad tänker du, Lollo?

LOLLO: Ja, om vi börjar med kunskap så tänker jag några saker. Man behöver absolut som lärare får lära sig att använda verktygen, få kompetens i och kunskap kring hur de här fungerar. Och det har ganska länge varit stort fokus just på att kunna hantera verktygen, och det är jätteviktigt. Men det man mer och mer i dag också har kommit fram till är att det handlar minst lika mycket om att sätta in verktygen i ett naturligt pedagogiskt sammanhang, och ställa sig de här frågorna som vi var inne på tidigare, om när, vad, hur och

varför. Och för att kunna göra det här arbetet på ett bra sätt så behövs det förutsättningar. Det behöver riggas i organisationen att man avsätter tid och ger förutsättningar så det här blir ett tillsammansarbete. Och inte, som Ulrika är inne på, att det vilar ... hamnar i den enskilde lärarens knä. Det här är en viktig diskussion att få föra i ett arbetslag för att bädda för ett framgångsrikt arbete. Jag tänker också där då att det behövs en långsiktig plan för en kontinuerlig kompetensförsörjning. Inte ett tillfälle med någon som kommer och visar en massa funktioner, utan ett mer systematiskt arbete. ”Vilka behov har vi i vår undervisning, vilka behov har vi i våra elevgrupper, och vilka verktyg behöver vi lära oss att använda på ett bra sätt utifrån våra behov?” Och det som krävs då, det är ... Jag tänker, skolhuvudman och skolledare har centrala roller i att ... ja, fixa de här föruts... att ge förutsättningar för ett pedagogiskt användande av verktygen. Exempelvis då tid för gemensam reflektion. Att leda den digitala utvecklingen, att vara medveten om att hela samhället och skolan är en del av det. Att det här är en viktig fråga. Och ett sätt att rigga också ... Och det här tänker jag dockar i det Ulrika säger också, att det ser så olika ut. Ibland så kommer vi till kommuner där man liksom köper ... Man har gått på kommunlicens, man har ett tänk med en bred bas, man tänker ungefär som vi har pratat innan, att ”det här är för alla, det här kan användas av alla, de här verktygen”. Och då går man på den vägen. Och redan där har man gett lärarna helt andra förutsättningar att använda det här på ett naturligt sätt för alla, än om man väljer att köpa några licenser för att man tänker att det är vissa som behöver dem. Så det är lite olika hur man bäddar där också, för ett framgångsrikt arbete. Sen tänker jag på en

annan förutsättning, självklart behöver man tillgång till fungerande teknik. Det är viktigt med enkla, fungerande vägar till support. Det är också en sak som man får höra ofta, att det hamnar också i lärarens knä när det strular. Och det är en förutsättning att datorer och annan utrustning fungerar, och att det finns en god samverkan mellan teknikansvariga och pedagoger och skolledning. Alltså, att roller och ansvar i hela det här arbetet också är tydliggjorda.

ERIKA: Just det. Det låter ... Du pratar liksom om ett ekosystem, tycker jag, när du pratar om vilka förutsättningar som måste finnas för att man ska få den här möjligheten att skaffa sig den här kompetensen, som man sen kan använda i mötet med elevers många olika behov.

LOLLO: Ja, och det var väl en alldeles lysande förklaring och tänkte ... Jag fick en bild framför mig, när du säger ekosystem. Då ser jag olika roller och ansvar, och sen ser jag också fungerande kanaler i det här systemet för att det här ska fungera.

ULRIKA: Vi ser också att det gör enormt stor skillnad till eleverna också, när man har det här tänket i kommunerna.

LOLLO: Organisationen är jätteviktig här, helt central för att det här ska fungera väl inne i klassrummet, och för den enskilde eleven.

ULRIKA: Där tänker jag också utifrån det här med snabba uppkopplingar, ha nätverk som fungerar. Alltså, man kan bredda det hur mycket som helst.

- ERIKA: Och jag tänker också, när ni säger det så förstår man verkligen att det här kan absolut inte vara upp till en enskild pedagog att lösa, utan det måste vara många fler aktörer som tar sitt ansvar i hela styrkedjan då.
- LOLLO: Absolut. Och vi hamnar i våra rådärenden ofta i hur det ser ut i organisationen. Att vi måste börja att titta där.
- ULRIKA??: Alltså, i organisationen då, när det handlar om att skapa förutsättningar, tänker du?
- LOLLO: Ja, jag tänker för att få i gång ett fungerande arbete med de digitala verktygen. Eller om det inte fungerar, vad är det vi behöver skruva på för att det ska fungera bättre?
- ERIKA: Just det. En fråga som vi har varit inne på lite grann, men som jag skulle vilja återvända till, som jag tycker är intressant att höra hur ni tänker och vilka råd ni brukar ge, det är just det här som vi har pratat om på många ... lite olika sätt nu. Just den här balansgången, som ju finns mellan behovet av att träna, läsa och skriva, och att eleven också får tillgång till digital teknik, som den ju sen kan behöva högre upp i årskurserna. Också för att kunna ta till sig fakta i olika ämnen, att kunna börja läsa böcker på en högre nivå och få möjlighet att skriva utförliga texter, och så vidare. Vad brukar ni ge för råd när det gäller att introducera de här digitala verktygen för elever då som kanske inte ... Man kommer inte upp i den här läshastigheten, och man kan inte avkoda ... kanske stava perfekt, trots att man får mycket träning. Vad brukar ni säga till de verksamheter ni möter? Vill du börja, Lollo?

LOLLO: Ja, just den här balansgången mellan att träna och kompensera, brukar man prata om då. Och det första vi brukar undersöka, eller försöka kartlägga, det är att ... om man vet att eleven har fått systematisk och strukturerad träning. För det är ändå det som man måste satsa på i grunden. Och vet man att det är så, och skrivandet och läsandet ändå går knaggligt, då är det ingenting att vänta på, är mitt råd. Utan då behöver man fundera och sätta in de här digitala verktygen. Och då tänker jag att det handlar mycket om det jag brukar prata om, att upprätthålla elevers ... alltså, elever är nyfikna och vill lära sig i grunden, och behöver också få upprätthålla sin motivation. Och det som är viktigt då är att man är medveten om när man sätter in digitala verktyg, när man gör vad. Om avkodningen står i vägen för mig när jag ska liksom ta till mig kunskap så är det viktigt att man som lärare är medveten om, ”när tränar vi för att läsa?”, eller ”när läser vi för att jag behöver lära mig saker?” Handlar det om att läsa för att lära, att inhämta kunskap, så spelar det ingen roll hur man läser, bara att man läser. Och sen tänker jag också att jag brukar prata om att det handlar inte bara om kunskapsinhämtning, utan läsning handlar också om att faktiskt få utveckla sin språkförståelse, att få bygga ut sitt ordförråd. Ett gott ordförråd har en enorm betydelse för utvecklingen av läsförståelse. Och om det går trögt så kan det tyvärr bli så att eleven i stället läser mindre och mindre. Men om man får tillgång till att lyssna på böcker och litteratur och läromedel så kanske jag inte behöver hamna där, att jag läser mindre och mindre, utan jag får tillgång till ord och språk, vilket är jätteviktigt.

- ULRIKA: Balansgången mellan träna och kompensera, och att den ökar ju längre upp och ju äldre eleven kommer i skolgången, så handlar det också om att kunna kompensera för att kunna också förmedla sina kunskaper. Att få redovisa vad man kan, och komma till sin rätt. Och det är otroligt viktigt också för elevens egen motivation till skolarbetet.
- LOLLO: Jag tänker också att eleverna som behöver stöd i sitt lärande, när det gäller läsa och skriva, att det inte bara är i början utan ett kontinuerligt stöd, ett intresse, ett engagemang är jätteviktigt. Det har jag också många elever som har berättat, just det där lilla. Att läraren kom och kollade hur det gick, kollade att det fungerade. Tillsammans reflekterade kring funktioner och inställningar. Att någon lyssnade på eleven, hur det kändes och hur det fungerade att använda verktyget kontinuerligt, inte bara i början. Det är jätteviktigt.
- ERIKA: Nu har vi pratat om introduktionen av digitala verktyg just när det kommer till inläring och att kunna redovisa sina kunskaper. Finns det fler värden?
- ULRIKA: Många elever lägger väldigt stor skuld på sig själv när de stöter på svårigheter i samband med den tidiga läs- och skrivinläringen. Och därför är det så viktigt att man tidigt uppmärksammar de här eleverna och ger de det stödet som de behöver och har rätt till. För det kan få annars konsekvenser långt upp i livet.
- ERIKA: Just det. Men handlar det då om, tänker du, att man måste ge eleverna förutsättningar ... Eller, de måste få se själva att de kan, är det så du menar?

- ULRIKA: Ja, att få erfara vilka möjligheter man har att nå sina mål med hjälp av de digitala verktygen. För många kan det vara väldigt känsligt, man vill inte sticka ut, man vill inte vara annorlunda. Och som vi har varit inne på så, det bästa är att det introduceras [?? 0:31:48] tidigt för hela gruppen, och alla ges möjligheten att använda de digitala verktygen, som är bra för många men absolut livsavgörande för vissa.
- LOLLO: Jag har mött så många som har blivit så lyfta just av möjligheten att kunna få läsa med öronen. Och nu hoppar vi lite längre upp kanske, än i den just grundläggande. Vi har pratat mycket om varför det är viktigt att ha det här i den grundläggande läs- och skrivinläringen. Men i ett längre perspektiv, att faktiskt känna att ”Jag kan välja vilken bok jag vill, jag kan läsa samma bok som mina kamrater, och jag kan dela läsoplevelser. Jag kan bidra i samtal, för jag har fått möjlighet att få till mig språket”.
- ULRIKA: Många elever som har svårt med läs- och skrivinläring kan behöva såna här intensivundervisningsperioder, där man jobbar väldigt, väldigt riktat med själva avkodningsträningen och läsflyt. Och då kan det vara så att, för att kunna delta så kan man där då använda talbok som hjälp, så att man också får ta till sig texten och kunna vara med i klassrumsarbetet.
- ERIKA: Precis, så man deltar på samma villkor, helt enkelt. Hörni, det är ett jättespännande samtal, men jag tror faktiskt att vi måste avrunda. Men jag tänker, innan vi slutar så skulle jag vilja ge er möjligheten att skicka med tre råd var till dem som har lyssnat, och som känner att ”ja, men jag vill på ett bättre sätt och i större utsträckning kunna använda de

digitala verktygen som stöd i arbetet med läs- och skrivträning”. Vad skulle ni säga då? Och du får börja, Ulrika.

ULRIKA: Ja, men jag tänker så här, att mycket handlar om att våga börja pröva att använda digitala verktyg i undervisningen. Att alla är vi nybörjare i början, men övning ger färdighet. Så att börja i det lilla. Sen så är det så att genom att bygga på med kunskap om läs- och skrivinlärning och läs- och skrivsvårigheter så kan valet också av digitala verktyg bli lättare. Så att just det här att fylla på med kunskap, det är också ett råd. Och sen då slutligen att introducera verktygen tidigt för hela gruppen, så att det blir som en naturlig del av undervisningen.

ERIKA: Och vad säger du, Lollo?

LOLLO: Ja, jag har varit inne på det tidigare, men jag skulle ändå vilja avsluta just med att vuxna och lärare, vi är så viktiga förebilder för barn och elever. Och det är viktigt att vi i klassrummen visar på att du som lärare själv läser på olika sätt, att du arbetar tillsammans med eleverna med olika sätt att läsa, så det blir just det här naturliga. Och för att eleverna ska bli just stärkta i att det finns inte rätt eller fel sätt att läsa, utan olika sätt att läsa på. Mitt andra råd skulle bli att börja i det lilla, titta inåt i er verksamhet tillsammans, gräv där ni står. Vilka digitala verktyg finns det på er skola i dag, och hur kan vi använda dem utifrån de pedagogiska idéer och tankar vi har? Hur kan de stötta i den grundläggande läs- och skrivundervisningen? Och det sista rådet, som kanske egentligen borde vara det första, det är att

lyssna på eleverna. Det är eleverna som är experter på sin situation, och det är jätteviktigt att vi lyssnar på.

ERIKA: Tusen tack för de råden, och tack till er, Lollo Eriksson och Ulrika Näsholm, som jobbar som rådgivare på specialpedagogiska skolmyndigheten, för att ni var med i det här samtalet om läs- och skrivinlärning, och hur man kan använda de digitala verktygen som ett stöd i undervisningen. Och vilken skillnad det då gör för elever med läs- och skrivsvårigheter och dyslexi, både på kort och på längre sikt. Och för dig som har lyssnat och vill veta mer så finns det information och fördjupning på vår webbplats, spsm.se. Där finns också ett helt nytt studiepaket om läs- och skrivsvårigheter och dyslexi, och hur man skapar en bra lärmiljö för elever som har behov av extra stöd och stöttning, just när det kommer till läs- och skrivinlärning. Och på webben så kommer ni också hitta fler webbsidor om det här ämnet. Och där har vi också flera poddavsnitt där vi pratar om dyslexi och digitala verktyg. Så ta chansen och botanisera ännu mer i de här frågorna. Tack för att du har lyssnat.

INFORÖST: Tack för att du lyssnat på Specialpedagogiska skolmyndighetens podd. Fler avsnitt kan du hitta på vår webbplats och där poddar finns. Om du vill veta mer om oss och vilket stöd vi erbjuder, gå in på vår webbplats SPSM.se. Följ oss även på Facebook, Twitter och Instagram.